

УДК 342.951:351/354

ЯВИЩЕ РЕЦЕПЦІЇ ІНФОРМАЦІЇ В БЕЗПЕКОВІЙ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ

Корж І.Ф., д. ю. н.,
старший науковий співробітник, завідувач науковою лабораторією
Науково-дослідний інститут інформатики і права
Національної академії правових наук України

У статті досліджується питання явища рецепції інформації в житті та діяльності суспільства як фактору запозичення «чужого» і видання його за «своє», насамперед, у частині історичного, культурного, політичного розвитку; розкриваються причини виникнення цього явища та пропонуються механізми мінімізації негативної дії цього явища в сучасних умовах.

Ключові слова: *духовність; етнос; інформація; культура; рецепція; суспільство.*

В данной статье исследуется вопрос явления рецепции информации в жизни и деятельности общества как фактора заимствования «чужого» и представление его как «свое», прежде всего, в части исторического, культурного, политического развития; раскрываются причины появления этого явления и предлагаются механизмы минимизации негативного воздействия этого явления в современных условиях.

Ключевые слова: *духовность; этнос; информация; культура; рецепция; общество.*

Korzh I.F. THE PHENOMENON OF INFORMATION AS A FACTOR OF BORROWING “SOMEONE ELSE’S” IN SECURITY FUNCTION OF STATE

This article explores the phenomenon of information in the life of society as a factor of borrowing “someone else’s” and presenting it as “his”, particularly with regard to the historical, cultural and political development; the reasons of occurrence of this phenomenon and suggests mechanisms to minimize the negative impact of this phenomenon in the modern world.

Key words: *spirituality, ethnos, information, culture, borrowing, society.*

Pactas unt servanda (лат.) – договори мають виконуватися

Постановка проблеми. У сучасних умовах інформація є не просто продуктом людської діяльності, з його онтологічним, гносеологічним та семантичним наповненням; не є вона також лише банальним сучасним комунікаційним механізмом. Як зазначав академік В.М. Глушков, інформація в найширшому її розумінні – є міра неоднорідності розподілу матерії та енергії в просторі і часі, міра змін, які супроводжують усі процеси, що відбуваються у світі [1].

Інформація нині є категорією багатофункціональною, що постійно розвивається і видозмінюється, і за своїм змістом та призначенням стає більш складним об’єктом як для її створення, так і для її реалізації.

Однією з властивостей сучасної інформації як важливої складової безпекової функції держави, що реалізується шляхом формування і реалізації державної політики, шляхом регулювання та розвитку суспільних відносин в інформаційній сфері, є забезпечення та захист об’єктивно вагомих інформаційних потреб людини та громадянина, суспільства і держави, а також сприяння їх розвитку. Зазначене складає відповідну сукупність дій та застосування спеціальних механізмів держави, які забезпечують та захищають національні інтереси в інформаційній та інших сферах життєдіяльності. Одним зі спеціальних механізмів зазначеного є рецепція інформації, під якою доцільно розуміти дії щодо запозичення та видання як результати здобутків суспільства в різних сферах життєдіяльності однієї держави, будь-які здобутки іншого суспільства чи іншої держави, а інколи і претендуван-

ня на їхню одноосібну першість. Як правило, основою для таких дій є певний вид ідеології як організованої сукупності ідей у формі політичних міфів, настанов, гасел, програмних документів, що в кінцевому результаті призводить до виникнення конфліктів на різних політико-правових рівнях і в різних сферах життєдіяльності суспільства. Зазначене можна спостерігати як у минулому, так і в сучасному історичному аспекті, особливо в умовах ведення гібридної війни, насамперед, проти України. Внаслідок цього виникає відповідне загострення у відносинах між державами та суспільствами, між окремими їх представниками, а також призводить до політичного загострення та воєнно-політичної конфронтації, як це бачимо на прикладі українсько-російських міждержавних відносин. Незважаючи на наявність певної кількості наукових розробок у частині ведення державами спеціальних інформаційних операцій, згадане вище потребує наукової розвідки з метою ефективної протидії негативному інформаційному впливу на життя суспільства.

Мета статті: здійснення аналізу умов та причин виникнення згаданого явища на історико-правових прикладах відносин українського суспільства зі своїми сусідами; напрацювання пропозицій щодо запровадження загальноприйнятних механізмів і напрямів мінімізації негативного впливу досліджуваного явища на суспільні відносини внутрішньодержавного та міждержавного рівнів, а також відносин планетарного масштабу.

Викладення основного матеріалу. Інформація є об’єктом багатофункціональним [2, с. 15]. Вона може виступати і як засіб реалізації загальноновизначених прав і свобод, і як елемент управління суспільними та держав-

ними справами, прийняття управлінських рішень, і як продукт виробництва та товар продаж, і як об'єкт права власності, і як засіб реалізації та захисту безпеки держави, і як ефективна зброя у боротьбі з ворогом.

Що стосується безпосередньо України, то інформація, за весь період історичного існування українського суспільства, набула свого найширшого застосування насамперед як механізм експансії проти неї – територіальної, політичної, воєнної, економічної, культурної, мовної, у сфері міграційній, духовній тощо. Українські землі віддавна були ареною боротьби між різними центрами експансіонізму і тими, що їм протидіяли. Експансія на теренах України відображена у працях таких відомих українських дослідників, як: В. Антонович, М. Грушевський, М. Костомаров, І. Крип'якевич, Ю. Липа, М. Максимович, С. Рудницький, Н. Яковенко та багатьох інших істориків, географів, літописців, хроністів тощо. Експансія – загарбання державами та монополістичними об'єднаннями чужих територій, ринків, джерел сировини, економічне й політичне уярмлення інших країн [3, с. 637].

Землі, які тепер є українськими, а згодом і сама Україна в різні історичні часи зазнавали збройних нападів. Серед народів і країн, що здійснювали експансіоністську політику, були греки, гунни, готи, монголо-татари, Хозарський каганат, Росія (Московія, Російська імперія, СРСР), Угорщина, Польща, Литва, Туреччина, Румунія, Німеччина [4]. Окремі історичні українські землі нині знаходяться в межах нинішніх держав-сусідів України, що є наслідком здійснення переділу земель шляхом проведення в минулому загарбницької політики країнами, насамперед, з імперськими амбіціями.

Однак від періоду проведення загарбницьких війн сплило багато часу і відбулися (будемо в це вірити) незворотні позитивні зміни у відносинах між нинішніми державами цивілізованого періоду. Були створені відповідні наддержавні органи (ООН, Рада Європи тощо), напрацьовані та прийняті відповідні міжнародні акти, якими запроваджені правила поведінки суб'єктів права на міжнародній арені. Таким, наприклад, є Заключний акт Наради з безпеки і співробітництва в Європі (Гельсінський заключний акт) – документ, підписаний главами 35 держав у столиці Фінляндії Гельсінкі 1 серпня 1975 року [5]. Міждержавні домовленості згруповані в кілька розділів:

- в міжнародно-правовій сфері: закріплення політичних і територіальних підсумків Другої світової війни, виклад принципів взаємовідносин між державами-учасниками, у тому числі принципу непорушності кордонів; територіальна цілісність держав; невтручання у внутрішні справи іноземних держав;

- у військово-політичній сфері: узгодження заходів зміцнення довіри у військовій області (попередні повідомлення про військові навчання і великі пересування військ, присутність спостерігачів на військових навчаннях); мирне врегулювання суперечок;

- в економічній сфері: узгодження основних сфер співробітництва в галузі еконо-

міки, науки і техніки та захисту навколишнього середовища;

- у гуманітарній сфері: узгодження зобов'язань з питань прав людини та основних свобод, у тому числі свободи пересування, контактів, інформації, культури та освіти, право на працю, право на освіту і медичне обслуговування.

Ще потрібно згадати Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї – міжнародна угода, укладена 5 грудня 1994 року між Україною, США, Росією та Великою Британією про неядерний статус України. Угода містить пункти, що надають гарантії суверенітету та безпеки Україні. Зазначений меморандум є юридичним актом [6], згідно з яким США, Російська Федерація і Велика Британія брали на себе зобов'язання:

- поважати незалежність, суверенітет та існуючі кордони України;

- утримуватися від загрози силою, її використання проти територіальної цілісності/політичної незалежності України; ніяка їхня зброя ніколи не буде використовуватися проти неї, крім цілей самооборони або будь-яким іншим чином, згідно зі Статутом ООН;

- утримуватись від економічного тиску, спрямованого на те, щоб підкорити своїм власним інтересам здійснення Україною прав, притаманних її суверенітету, отримати будь-які переваги;

- домагатися негайних дій з боку Ради Безпеки ООН з метою надання допомоги Україні, якщо вона стане жертвою акту агресії чи об'єктом погрози агресією з використанням ядерної зброї;

- не застосовувати ядерну зброю проти України, крім випадку нападу на них самих, їхні та підопічні території, збройні сили, їхніх союзників;

- проводити консультації у випадку виникнення ситуації, внаслідок якої постає питання стосовно цих зобов'язань.

Таким чином, прийняття відповідних міжнародно-правових актів у Європі створило умови для встановлення та дотримання статус-кво (лат. Status quo – «положення в якому») у військово-політичних, економічних тощо відносинах, що, у свою чергу, дозволило мінімізувати догготривалу військово-політичну напругу, забезпечити подальший мирний, цивілізований розвиток європейських націй і народів. Зазначене мало велике значення для українського суспільства, яке вибороло свою незалежність і добровільно позбавилося ядерної зброї, в обмін на міжнародні гарантії безпеки.

Однак, влада окремих держав (Російська Федерація), а також певні радикально налаштовані політичні сили в Польщі, Угорщині, Румунії та в Україні не полишають намірів перекроїти існуючі кордони, підводячи під зазначене часто ефемерні історико-правові та безпекові підстави. У своїх аргументаціях ними часто використовуються як дійсні історичні події, так і спеціально перекручені та надумані факти, які подаються як дійсні, нав'язуються як усередині свого суспільства, так і подаються суспільствам-сусідам, що і є

явищем рецепції інформації в нинішніх умовах.

Необхідно зазначити, що явище рецепції інформації має давню історію і мало особливо широке застосування державною владою на теренах колишніх Російської імперії та Радянського Союзу, так само як і нині Російською Федерацією. Особливу гостроту її впливу на собі відчув український народ за всю історію його перебування в одній державі – у Російській імперії. Проводячи політику насильницької асиміляції українців так, як це було здійснено раніше з багатьма угро-фінськими, тюрськими та іншими народами Російської імперії, як колишня державна влада царату Росії і більшовицької СРСР, так і нинішньої неоімперської Російської Федерації, здійснювала і здійснює рецепцію інформації у своїх імперських інтересах. З цією метою широко вжитку набули ерзац-історичні дослідження історії наших народів, їхньої мови і культури з відповідними лженауковими висновками про єдину історію, про існування три-єдиного народу (великороси, малороси, білороси), про відсутність української і білоруської мов, які, на їхнє твердження, є спотвореною поляками російською мовою, про єдину нерозривну духовність цих народів (єдина церква) тощо. Для набуття офіційності і утвердження їхньої ніби-то правдивості робилися замовлення царату та державної влади на згадані лженаукові дослідження для подальшого впровадження їхніх результатів в навчальні програми різних рівнів, у виховні процеси та в практичну діяльність через пряму заборону використання національних мов і культур (наприклад, під час російської окупації Великого князівства Литовського 1795 року цар своїм указом заборонив білоруську мову у 1839 році; у 1863 заборонив релігійну літературу українською мовою, окрім белетристики. В Україні літературна мова формувалася на основі кирилиці, а в Білорусі – на основі латиниці, і в 19 ст. і на початку 20 ст. білоруська періодика виходила на латиниці – «Bielarus», «Bielaruskaja krynica», «Nasza Niwa» і т.д.) [7]. Про кількість актів щодо примусового зменшення вживання чи заборони української мови можна зазначити одне – їх було десятки за всю історію.

Однак, навіть відомий російський історик Ключевський В. на питання, яка була мова Київської Русі, відмічав, що «московское наречие, усвоенное образованным русским обществом как образцовое, некоторыми чертами ещё далее отступило от говора древней Киевской Руси... говоры великорусского наречия сложились путём постепенной порчи первоначального русского говора... Древняя фонетика Киевской Руси особенно заметно изменялась в северо-восточном направлении, т. е. в направлении русской колонизации, образовавшей великорусское племя слиянием русского населения с финским. Это наводит на предположение о связи обоих процессов» [8].

Необхідно зазначити, що за часів існування Російської імперії та СРСР відбувалося навіть втручання у внутрішню будову української мови, в її словниковий склад, у фонетику – це були прямі прояви агресивної внутрішньо-лінгвістичної політики. Так, зокрема,

у царській Росії був заборонений український фонетичний правопис. Крім того, царська цензура не допускала в циркулярі з 1881 року «в малоросійський говір нових слів, знову придуманих і взятих із мов польської та німецької».

Продовжувалось пряме втручання в розвиток української мови і за радянських часів. У 1933 році була проведена «реформа» українського правопису, як, до речі, і білоруського, з метою ліквідації бар'єрів між українською та російською мовами, що призвело не лише до змін фонетичних норм, але й до втрати значної частини самобутньої лексики. «Вже навіть літери і звуки, яких у російській мові немає, стають контрреволюційними, націоналістичними», – так оцінив цю «реформу» видатний український мовознавець р. Смаль-Стоцький [9].

У Німеччині та інших імперіях асиміляція проводилась головним чином за допомогою шкіл і різних псевдоісторичних теорій, за якими чехи, наприклад, – це німці, перейшли на слов'янську мову тощо. І хоч така політика не принесла відчутних результатів, яких намагалися здобути її ідеологи, унаслідок зазначеного вдалося онімечити частину країни.

Однією з передумов для здійснення в подальшому рецепції інформації є процес переселення на території інших народів частини жителів домінуючої країни (домініону) і в подальшому – ствердження про корінне походження цієї частини населення у відповідному регіоні. Такі факти неодноразово зазначалися щодо росіян, які проживали в Україні, яких і царські, і радянські політики та псевдоісторики прагнули видавати за корінне населення України.

В Україні росіяни, які не інтегруються в українське суспільство, фактично є етносом-ірредентом (італ. *irredenta* – невикуплений), тобто етносом, який, перебуваючи на території іншої держави, створює за підтримки ззовні рух за перехід території їхнього проживання під протекторат своєї етнічної країни, де вони складають більшість. Фактично, це є підбурюваний сепаратизм. Прикладом цього є дії Російської Федерації щодо Криму, Донецької і Луганської областей, а також щодо Південної Осетії, українського субетносу русинів в Закарпатті тощо, яка через свої державні органи, державних службовців, інших осіб та організації, що здійснюють повноваження держави, а також через інших агентів, які діяли за дорученням чи під керівництвом і контролем РФ, порушують свої міжнародні зобов'язання та міжнародно-правові акти.

Необхідно зазначити, що історія людської цивілізації не знає застосування таких великих об'ємів рецепції інформації, що охоплює сфери історії, культури, мови, духовності тощо, а, фактично, фальсифікації, як це можна побачити у відносинах РФ з Україною. У менших об'ємах рецепція інформації з боку РФ здійснюється також щодо Казахстану, Грузії, Білорусі, Азербайджану та інших країн.

Рецепцію інформації можна умовно поділити на два види: позитивну і негативну. До позитивної можна віднести таку, яка для держави, що її здійснює, приносить певні позитиви і переваги у відповідних сферах життя-

діяльності. До негативної можна віднести таку рецепцію інформації, що нав'язується іншою державою чи іншим суспільством і тим самим для держави-об'єкта привносяться відповідні негативи. Для прикладу, позитивною рецепцією для РФ є ствердження російської влади та певної групи російських науковців щодо існування єдиної історії, культури, мови, духовності та ідентичності для росіян, білорусів та українців, а тому, на їхню думку, існує об'єктивна доцільність про об'єднання цих трьох народів в одну державу, оскільки існування в окремішності цих етносів немає ні сенсу, ні логіки. Тим самим, запозичуючи відповідні факти з історії, культури та духовності українського суспільства та привласнюючи їх, РФ таким чином прагне показати давню історичність свого суспільства, його культури та духовності і, в підсумку, прагнення реанімувати російську імперію, яку б, на їхню думку, у всьому світі поважали за її потужність та силу і боялись, як це було з колишнім СРСР.

До негативної можна віднести рецепцію інформації, яка є недостовірною і нав'язується іншому суспільству чи державі в якості правдивої, тим самим наносячи певні шкідливі наслідки для того суспільства чи держави. Також, наприклад, є рецепція інформації, яка здійснюється РФ в умовах ведення гібридної війни проти України та інших держав. Фактично РФ проводить проти України на Донбасі спеціальні інформаційні операції та інформаційну війну в цілому. При цьому РФ не гребує нічим – ні правдоподібними, ні відверто химерними фактами (впровадження ідеології фашизму в Україні, розп'яття дітей українськими військовими, фантастичні перемоги бойовиків та величезні втрати військових України, голодні бунти на Україні, неспроможність українського суспільства мати самостійну державу, неможливість мати національну церкву тощо).

Як влучно зазначає дослідник Брижко В., у даному випадку фактично здійснюється «маніпуляція» свідомістю людей, під якою доцільно розуміти «набір способів прихованого управління, досить часто завдяки брехні, для досягнення односторонньої вигоди». Цьому явищу притаманні наступні головні ознаки:

– це вид інформаційно-психологічної дії (не фізичне насильство, але може передбачати загрозу насильства). Мішенню дій маніпулятора є свідомість, психіка людини або колективу людей;

– це прихована дія, факт якої не повинен бути усвідомлений суб'єктом маніпуляції. Успіх гарантований тоді, коли той, хто піддається маніпуляції, вірить, що все те, що відбувається, є дійсністю. Тому приховування інформації – обов'язкова ознака маніпуляції;

– це дія, яка вимагає майстерності. Якщо йдеться про суспільну свідомість, про політику, то, як правило, до розробки акції притягуються фахівці або хоча б спеціальні знання, що беруть з літератури. Оскільки маніпуляція свідомістю вкрай потрібна, з'явилися спеціальні працівники, виникла система підготовки професійних кадрів та відповідна література. До головних понять, що є основою будь-яких маніпуляцій, можна віднести такі поняття, як «брехня» та «обман». Вони активно застосову-

ються при «демагогії» та «дезінформації», що використовують такі дії, як: «блеф», «хитрість», «махінація», «інтрига» [10].

Закономірністю будь-якої рецепції інформації є відповідна трансформація її сприйняття, що має бути пристосована до соціально-економічних і політичних умов суспільства, яке її отримує. Для цього використовуються всі можливі механізми держави і суспільства (наука, церква, засоби масової інформації, взаємопов'язані правові, організаційні, оперативні-розшукові, розвідувальні, контррозвідувальні, науково-технічні, інформаційно-аналітичні, кадрові, економічні заходи тощо) для впливу на населення держави чи відповідного регіону. Одним із важливих механізмів зазначеного є нарощування можливостей інформаційно-технічного впливу на інформаційну інфраструктуру сусідніх держав у своїх військово-безпекових цілях. Одночасно посилюється діяльність організацій, які здійснюють технічну розвідку щодо органів наукових організацій і підприємств оборонно-промислового комплексу.

Також розширюються масштаби використання спеціальними службами засобів здійснення інформаційно-психологічного впливу, спрямованого на дестабілізацію політичної та соціальної ситуації в середині держави з метою підриву суверенітету і порушенню територіальної цілісності, як це було у Криму, на Донбасі, на Харківщині, на Одещині тощо. У зазначену діяльність залучаються релігійні, етнічні, правозахисні та інші організації, окремі групи громадян, з широким використанням можливостей інформаційних технологій. У такий період посилюється тенденція до різкого збільшення в російських мас-медіа об'єму матеріалів, що містять упереджену оцінку державної політики України (як внутрішньої, так і зовнішньої). При цьому нарощується інформаційний вплив на українське населення, у першу чергу, на молодь, з метою розмиття традиційних українських духовно-моральних цінностей. Також РФ використовуються інформаційні технології у військово-політичних цілях, у тому числі для здійснення дій, які суперечать міжнародному праву, спрямованих на підрив суверенітету, політичної і соціальної стабільності, територіальної цілісності України та інших держав, що являє собою загрозу міжнародному миру, глобальній і міжнародній безпеці. Нинішня ситуація характеризується постійним підвищенням складності, збільшенням масштабів і зростанням скоординованості комп'ютерних атак з території РФ на об'єкти критичної інформаційної структури держави, посиленням розвідувальної діяльності проти України, а також зростанням загроз застосування інформаційних технологій з метою нанесення збитків суверенітету, територіальній цілісності, політичній і соціальній стабільності України.

З огляду на зазначене, державна політика здійснення рецепції інформації є складним і довготривалим процесом відповідної обробки населення як своєї країни, так і територій проживання населення інших держав, з метою засвоєння ними відповідних ідей, ідеологій, процесів, термінологій тощо, напрацьованих

в рамках владою іншої держави. Просте перенесення якихось фактів рецепції інформації на інше підґрунтя може бути не сприятливим іншим суспільством, відкинутим ним і, як наслідок, мети не буде досягнуто.

Як показує історичний досвід, рецепція інформації може стати належним для держави фактом, за існування певних передумов. Такою умовою може бути наявність у соціально-економічному житті суспільства, яке сприймає чи запозичує елементи рецепційної інформації, відповідного набору спільних властивостей, спільного проживання, спільної мови, культури тощо. Важливою умовою є також подібність, близькість культур суспільства, що сприймає чужу інформацію за своєю, та суспільства, що його напрацювало. Особливе місце в зазначеному належить спільності релігії та релігійні догми. Прикладами зазначеного є події, пов'язані з прагненням молдаван об'єднатися з румунами в одну державу, карелів – з фінами, косоварів – з албанцями тощо.

Має певний успіх у рецепції інформації і насильницький, примусовий принцип нав'язування фактів у процесі проведення довготривалої державної політики, що з часом стає традицією для запозичення. Прикладом зазначеного в історії є колишні Російська імперія і СРСР, у яких проводилася довготривала за часом політика так званого «зближення націй і народів» і створення єдиного «радянського народу» зі спільними історією, культурою, ідеологією, духовністю тощо, тобто створювалася сурогатна нація і нищилися історія, культура, духовність десятків і сотень народів та етносів.

Щоб не допустити аналогії в оцінці політики царського та радянського урядів, зросійщення неросійських народів державна влада СРСР виправдовувала «об'єктивними умовами». Зокрема, радянський дослідник етнічних процесів В. Козлов вказував: «у Радянському Союзі, де досягнуто рівноправність усіх народів і створені умови для розвитку без перешкод національних мов та культур, асиміляційні процеси втратили свої колишні суперечності. Вони зумовлені об'єктивними причинами і є результатом дружнього спільного економічного, політичного, культурного життя представників різних народів...» Таке твердження В.Козлова за своєю сутністю було безапеляційним і не відповідало реальному стану речей, бо рівноправності становища української та російської мов в УРСР ніколи не було, за винятком «українізації» 20-х рр. Мова однієї з етнічних меншин в Україні (росіян) посідала домінуюче становище, мала державний статус, а українська мова фактично опинилася в становищі мови етнічної меншини[11].

Висновки. Щоб навчитись вирізняти негативні фактори рецепції в інформаційному потоці, по-перше, потрібно визнати, що так званий центр розпізнання зазначеного має знаходитися у свідомості громадян, які мають відкинути просте, елементарне сприйняття будь-якої інформації за об'єктивну реальність чи дійсність, а надавати їй критичну оцінку і здійснювати щодо неї всебічний аналіз. Тобто, на когнітивному рівні потрібно особисто протидіяти маніпулюванню, щоб свідомість була «чистою», а не «забрудненою» інформаційно противником.

У громадян має відбутися психологічний злам щодо стереотипів минулого про справедливу сутність того чи іншого політичного устрою і прийти усвідомлення, що ми живемо у реальному, суперечливому світі, якому притаманні як позитивні, так і негативні фактори, часто ефемерні, підлі, цинічні, небезпечні тощо. Тобто, світогляд громадянина має базуватися на об'єктивній реальності, а не на фальші, утопії, неправдивості.

По-друге, має бути політична воля державної влади концентрувати та направляти усі можливі в державі зусилля на нейтралізацію негативної дії згаданого явища. Влада має проникнутися розумінням, що для зазначеного потрібна максимальна концентрація і волі, і сил, і засобів, насамперед, фінансових. На нашу думку, ніщо так ефективно не зможе протидіяти неправді, як сама правда чи істина. Тому державній владі вкрай необхідно переосмислити важливість науково-історичних, політичних, етнографічних досліджень, результати яких мають знайти широке впровадження у життя суспільства в якості правдивої, доступної, переконливої інформації як альтернативного джерела протидії дезінформації противника, покликаної насадити в суспільстві хибне, неправдиве сприйняття його минулого, сучасного та майбутнього. А для зазначеного потрібно планувати кошти у бюджеті не за залишковим принципом, а як мінімум на рівня розвинутих країн світу (на науку направляти не 0,3% ВВП, як нині, а, приміром, 1,5% ВВП). Проти України ведеться інформаційна війна з боку РФ, а протистояти їй може лише суспільство, яке для збереження своєї ідентичності не шкодуватиме витрат, спрямованих на протидію даній агресії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Глушков В. Основы безбумажной информатики / В. Глушков. – М.: Наука, 1987. – 552 с.
2. Марущак А. Інформаційне право: Доступ до інформації: Навчальний посібник / А. Марущак. – К.: КНІТ, 2007. – 532 с.
3. Новый тлумачний словник української мови у трьох томах/уклад. В. Яременко, О. Сліпушко. – вид. друге, виправлене, Т. 1. – К.: Аконт, 2005. – 927 с.
4. Експансія. Вікіпедія. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Експансія>.
5. Заключний акт Ради безпеки і співробітництва в Європі від 1 серпня 1975 року. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_055/print1446025110692447.
6. Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 5 грудня 1994 року. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_158.
7. Не руська російська мова. – Режим доступу: http://sicheslavschina.blogspot.ru/2012/06/blog-post_03.html.
8. В. Ключевский. Курс русской истории. – Режим доступу: <http://www.magister.msk.ru/library/history/>.
9. Особливості мовної та етнічної асиміляції українців. – Режим доступу: <http://lib7.com/istorija-ukrayinskogonarodu/1879-osoblivosti-movnoyi-ta-etnichnoyi-asimiljatsiyi-ukrayintsiv.html>.
10. Брижко В. Маніпулювання свідомістю людини у проблемі упорядкування інформаційних відносин / В. Брижко // *Правова інформатика*. – 2015. – № 1(45). – С. 18–32.
11. Особливості мовної та етнічної асиміляції українців. – Режим доступу: <http://lib7.com/istorija-ukrayinskogonarodu/1879-osoblivosti-movnoyi-ta-etnichnoyi-asimiljatsiyi-ukrayintsiv.html>.